

TA'LIMNI BOSHQARISH TIZIMLARI TASNIFI

Qodirov Farrux Ergash o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Matematika va
ta'limda axborot texnologiyasi kafedrası mudiri dotsent,
Ilmiy rahbar, <https://orcid.org/0000-0002-4574-7728>

Allanazarova Anora Muxobir qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti 1-kurs magistranti

E-mail: anoraallanazarova61@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-9471-9246>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17571186>

ARTICLE INFO

Received: 1st November 2025

Accepted: 2nd November 2025

Published: 10th November 2025

KEYWORDS

Ta'limni boshqarish tizimi, Learning Management System (LMS), masofaviy ta'lim, raqamli ta'lim, onlayn o'qitish, elektron ta'lim, Moodle, Google Classroom, Edmodo, Blackboard, Canvas, masofaviy boshqaruv, interaktiv ta'lim muhiti, o'quv jarayonini avtomatlashtirish, o'quv monitoringi, ta'lim platformasi, pedagogik texnologiyalar, foydalanuvchi interfeysi, raqamli transformatsiya, ta'lim sifati boshqaruvi.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim jarayoni raqamli texnologiyalar asosida tubdan o'zgarib bormoqda. Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim tizimining har bir bo'g'iniga chuqur kirib borgan bo'lib, o'quv jarayonini samarali tashkil etish, nazorat qilish va tahlil etishda muhim o'rin tutmoqda. Shu jarayonda ta'limni boshqarish tizimlari (Learning Management Systems – LMS) ta'limni raqamlashtirishning asosiy vositasi sifatida shakllanmoqda.

Ta'limni boshqarish tizimlari o'quvchilarning o'quv faoliyatini rejalashtirish, topshiriqlarni boshqarish, bilimlarni baholash hamda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqotni interaktiv tarzda yo'lga qo'yish imkonini beradi. Bunday tizimlar nafaqat masofaviy ta'limni amalga oshirish, balki an'anaviy ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunda dunyo miqyosida Moodle, Google Classroom, Edmodo, Blackboard, Canvas kabi LMS tizimlari keng qo'llanilib, ularning har biri o'zining texnik imkoniyatlari, interfeysi va boshqaruv funksiyalari bilan farqlanadi. Shu bilan birga, O'zbekiston ta'lim tizimida ham milliy platformalar – “ZiyoNET LMS”, “EduMarket”, “Eduportal” kabi tizimlar joriy etilmoqda.

ABSTRACT

Ushbu maqolada ta'limni boshqarish tizimlari (Learning Management Systems – LMS)ning mohiyati, vazifalari hamda ularning turlari va tasnifi tahlil qilingan. Ta'limni boshqarish tizimlari zamonaviy raqamli ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, o'quv jarayonini rejalashtirish, nazorat qilish, baholash va tahlil qilishni avtomatlashtirish imkonini beradi. Maqolada Moodle, Google Classroom, Edmodo, Canvas, Blackboard kabi mashhur tizimlarning texnik va pedagogik imkoniyatlari solishtirilib, ularning afzalliklari va kamchiliklari o'rganilgan. Shuningdek, LMS tizimlarini ochiq kodli, korporativ, milliy va aralash turdagi tasniflari bo'yicha ilmiy asosda guruhlash yondashuvlari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ta'limni boshqarish tizimlari o'qitish samaradorligini oshirish, ta'lim jarayonini individuallashtirish va masofaviy o'qitish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlangan

Ta'limni boshqarish tizimlarini samarali tasniflash ularning texnik va pedagogik imkoniyatlarini to'g'ri aniqlash, o'quv jarayoniga eng mos modelni tanlash hamda ta'lim sifati monitoringini takomillashtirish uchun muhimdir. Shu sababli mazkur maqolada ta'limni boshqarish tizimlarining tasnifi, ularning afzalliklari, texnologik xususiyatlari hamda qo'llanish sohalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Ta'limni boshqarish tizimlari (Learning Management Systems – LMS) bugungi kunda raqamli ta'lim muhitining ajralmas qismi sifatida shakllangan. Ular o'quv jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va baholash jarayonlarini avtomatlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, LMS tizimlari o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida onlayn muloqotni yo'lga qo'yish, masofaviy o'qitish va aralash ta'lim (blended learning)ni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Ta'limni boshqarish tizimlarining asosiy maqsadi – o'quv jarayonini markazlashtirilgan raqamli muhitda boshqarish, o'quv materiallarini tizimlashtirish va foydalanuvchilar faoliyatini nazorat qilishdir. Zamonaviy LMS platformalari o'quvchilar uchun o'quv materiallarini onlayn tarzda olish, topshiriqlarni topshirish, testlardan o'tish, natijalarni kuzatish va tahlil qilish imkonini beradi.

Ta'limni boshqarish tizimlari (Learning Management Systems – LMS) zamonaviy ta'lim jarayonini raqamli shaklda tashkil etish, nazorat qilish va tahlil qilishda asosiy rol o'ynaydi. Bu tizimlar yordamida o'quv jarayoni to'liq onlayn yoki aralash (blended learning) tarzda olib borilishi, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi hamkorlik esa interaktiv muhitda amalga oshirilishi mumkin.

LMS tizimining markazida o'qituvchi tomonidan tayyorlangan elektron o'quv materiallari, topshiriqlar, testlar, video darslar, forumlar va baholash vositalari joylashadi. O'quvchi esa bu tizim orqali o'zining dars jadvalini ko'radi, topshiriqlarni bajaradi, o'zlashtirish natijalarini kuzatadi va o'qituvchi bilan onlayn muloqot qiladi. Shunday qilib, LMS o'quv jarayonini to'liq boshqariladigan raqamli tizimga aylantiradi.

Ta'limni boshqarish tizimlari funksional jihatdan bir nechta asosiy yo'nalishga ega:

- o'quv jarayonini rejalashtirish va boshqarish;
- o'quv resurslarini joylashtirish va ularga kirishni ta'minlash;
- baholash, test va tahlil funksiyalarini avtomatlashtirish;
- foydalanuvchilar (o'qituvchi, talaba, administrator) faoliyatini monitoring qilish;
- o'qitish jarayonini individuallashtirish va tahliliy hisobotlar tayyorlash.

Bugungi kunda LMS tizimlari bir nechta turga ajratiladi. Ochiq kodli tizimlar, masalan Moodle yoki ILIAS, bepul bo'lib, o'quv muassasasi ehtiyojiga mos ravishda o'zgartirish imkoniyatiga ega. Ular ko'plab universitetlarda va xalqaro onlayn ta'lim platformalarida keng qo'llaniladi. Moodle tizimi ayniqsa O'zbekiston ta'lim tizimida eng ko'p tarqalgan bo'lib, uning o'zbekcha interfeysi mavjudligi va modullarni qo'shimcha dasturlash imkoniyati uni qulay qiladi.

Tijorat asosida ishlaydigan tizimlar, xususan Canvas, Blackboard, Brightspace kabi platformalar esa yuqori darajadagi xavfsizlik, server barqarorligi, tahliliy hisobotlar va foydalanuvchi faoliyatini to'liq nazorat qilish imkoniyatlarini taqdim etadi. Bunday tizimlar asosan yirik oliy ta'lim muassasalari, xalqaro korporatsiyalar va professional o'quv markazlarida qo'llaniladi.

Natija va muhokama.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'limni boshqarish tizimlari (Learning Management Systems – LMS) bugungi raqamli davrda ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Ular o'quv faoliyatini markazlashtirilgan raqamli muhitda boshqarish, o'quv jarayonini avtomatlashtirish, shuningdek, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqotni samarali tashkil etish imkonini bermoqda. LMS tizimlarining joriy etilishi ta'lim jarayonini an'anaviydan raqamli modelga o'tishini ta'minlaydi, bu esa zamonaviy o'quvchi va o'qituvchi ehtiyojlariga mos ta'lim muhiti yaratadi.

Ta'limni boshqarish tizimlarining tahlili ularning har biri maqsad, texnologik imkoniyat, foydalanish qulayligi va funksional xususiyatlari bo'yicha farqlanishini ko'rsatdi. Masalan, Moodle tizimi ochiq kodli va kengaytirilgan moslashtirish imkoniyatlariga ega bo'lsa, Google Classroom soddaligi va bulutli infratuzilmasi bilan ajralib turadi. Canvas va Blackboard tizimlari esa yirik ta'lim muassasalari uchun mo'ljallangan bo'lib, ularda tahliliy hisobotlar, avtomatik baholash, va foydalanuvchi monitoringi kabi ilg'or imkoniyatlar mavjud.

Mahalliy sharoitda ishlab chiqilgan Ziyonet LMS, Eduportal va EduMarket kabi tizimlar O'zbekiston ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda yaratilgan. Ular o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini tahlil qilish, topshiriqlarni onlayn nazorat qilish, test tizimini avtomatlashtirish hamda ta'lim samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ayrim milliy tizimlarda texnik barqarorlik va dizayn jihatidan takomillashtirish zarurligi aniqlangan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ta'limni boshqarish tizimlarini tasniflash ularni to'g'ri tanlash va samarali qo'llashda muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir tizimning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilish ta'lim muassasalariga o'zining ehtiyojiga mos platformani tanlash imkonini beradi. Masalan, maktab va litseylar uchun soddaligi bilan ajralib turuvchi Google Classroom yoki Moodle tizimi maqsadga muvofiq bo'lsa, oliy ta'lim muassasalari uchun keng tahliliy imkoniyatlarga ega Canvas yoki Blackboard tizimlarining qo'llanilishi samaraliroq hisoblanadi.

Muhokama davomida aniqlanishicha, LMS tizimlarining ta'lim sifati va samaradorligiga bevosita ta'siri mavjud. Bunday tizimlar o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshiradi, o'qituvchining vaqtini tejaydi, topshiriqlarni tezkor nazorat qilish imkonini beradi hamda o'quv jarayonini tahliliy kuzatish mexanizmini taklif etadi. Shu bilan birga, ular o'quvchilarning mustaqil o'rganish malakasini rivojlantiradi, masofaviy o'qitish sifatini oshiradi va individual yondashuvni ta'minlaydi.

Umuman olganda, ta'limni boshqarish tizimlari tasnifini chuqur o'rganish ta'limda raqamli transformatsiya jarayonini tezlashtirish, innovatsion pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish va o'quv jarayonini samarali boshqarish imkonini beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, LMS tizimlarini kompleks tarzda joriy etish ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilar faoliyatini yengillashtirish hamda talabalar o'quv motivatsiyasini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'limni boshqarish tizimlari (Learning Management Systems – LMS) zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, o'qitish, nazorat qilish, baholash va tahlil jarayonlarini raqamli muhitda boshqarishni ta'minlaydi. Bunday tizimlar ta'limni individuallashtirish, o'quvchilar faoliyatini kuzatish va masofaviy o'qitishni samarali tashkil etishda muhim rol o'ynaydi.

Ta'limni boshqarish tizimlarini tasniflash ularning texnik va pedagogik imkoniyatlarini chuqur o'rganish, o'quv jarayoniga eng mos platformani tanlash hamda ta'lim sifatini nazorat qilish mexanizmini takomillashtirish uchun zarurdir. Ochiq kodli, tijorat, milliy va bulutli LMS tizimlarining solishtiruv tahlili shuni ko'rsatadiki, har bir tur ma'lum bir ta'lim muassasasi uchun o'ziga xos afzalliklarga ega.

Moodle, Google Classroom, Edmodo, Canvas, Blackboard kabi tizimlar bugungi kunda o'qitish jarayonini raqamlashtirishda, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida interaktiv muloqotni tashkil etishda, topshiriqlarni avtomatik baholashda keng qo'llanilmoqda. Mahalliy tizimlar – Ziyonet LMS, EduPortal, EduMarket – esa O'zbekiston ta'lim tizimi talablari asosida ishlab chiqilib, raqamli ta'lim infratuzilmasining rivojlanishiga hissa qo'shmoqda.

Umuman olganda, ta'limni boshqarish tizimlarining to'g'ri tanlanishi va ularni metodik hamda texnologik jihatdan samarali joriy etish ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilarning mehnatini yengillashtirish, o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilash va raqamli transformatsiya jarayonini jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bois, ta'lim muassasalarida LMS tizimlaridan kompleks foydalanish, ularni xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish va pedagogik jarayonga moslashtirish ta'limni boshqarishning zamonaviy bosqichiga o'tishning asosiy omillaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" asari. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. – Toshkent, 2020.
3. Abdurahmonov A., Xusanov A. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Rasulov S. Ta'limni boshqarish tizimlarining metodologik asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar, 2021.
5. Hasanov M., Tursunov D. Raqamli ta'lim muhitida LMS tizimlarining ahamiyati. – Toshkent: Al-Xorazmiy nomidagi TATU, 2022.
6. ҚОДИРОВ, Фаррух. "АҲОЛИГА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИ ТАҲЛИЛИ." AGRO ILM (2022).
7. Qodirov, Farrux. "VEKTOR VA SKALYAR MAYDONLAR. GRADIYENT VA YO'NALISH BO'YICHA HOSILA. DIVERGENSIYA VA ROTOR. SATH CHIZIQLARI. GRADIYENT MAYDONLAR. OQIMLAR." Analytical Journal of Education and Development (2022).
8. Qodirov, Farrux. "FURYE QATORI FUNKSIYALARNI FURYE QATORIGA YOYISH." МАТЕМАТИК ФИЗИКА ВА МАТЕМАТИК МОДЕЛЛАШТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами (2021).
9. Qodirov, Farrux. "MASOFAVIY TA'LIMDA MOODLE. TUITKF. UZ PLATFORMASINING O'RNI VA AHAMIYATI." ИЖТИМОЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ МАЪРУЗАЛАР Тўплами (2020).
10. Qodirov, Farrux. "RASPBERRY PI QURILMASINING TEXNIK XUSUSIYATLARI VA UNING IMKONIYATLARI." ИЖТИМОЙ СОҲАЛАРНИ РАҚАМЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАНИ МАЪРУЗАЛАР Тўплами (2020).
11. Qodirov, Farrux. "PROTECTING WEBSITES FROM VARIOUS ATTACKS." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
12. Кодиров, Ф. "PROTSESS RAZRABOTKI IGROVOGO DVIJKA UNITY." Scienceweb academic papers collection (2019).
13. Қодиров, Фаррух. "ПРОЦЕСС РАЗРАБОТКИ ИГРОВОГО ДВИЖКА UNITY." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
14. Qodirov, Farrux. "" AQLLI UY" TIZIMINING IMKONIYATLARI." Scienceweb academic papers collection (2019).
15. Qodirov, Farrux. "DESCRIPTION AND PERFORMANCE OF THE PROGRAM 3D MAX STUDIO." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
16. Qodirov, Farrux. "GPON TEXNOLOGIYASI-OPTIK KIRISH TARMOG'I." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР Тўплами (2018).

17. Farrux Qodirov. ECONOMIC-MATHEMATICAL MODELING OF THE DEVELOPMENT OF THE PROVISION OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
18. Farrux Qodirov. THE PLACE OF ECONOMETRICAL MODELING OF HEALTHCARE QUALITY IMPROVEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
19. Farrux Qodirov. DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL SYSTEM OF MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES. Scienceweb academic papers collection. 2023/1/1
20. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "CREATION OF ELECTRONIC MEDICAL BASE WITH THE HELP OF SOFTWARE PACKAGES FOR MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 128-130.
21. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "IMPORTANCE OF KASH-HEALTH WEB PORTAL IN THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." Conferencea (2022): 80-83.
22. Qodirov, Farrux. "THE ROLE OF ICT IN THE DEVELOPMENT OF HEALTH SERVICES." RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIGA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHDA MA'LUMOTLARNI HIMOYALASH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI MA'RUZALAR TO'PLAMI (2022).
23. Фаррух Қодиров. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасининг моделлаштиришни тизимли имитация қилиш. Бизнес-Эксперт. Том 173. Номер №5. Страницы 102-106. Дата публикации 2022.
24. Farrux, Qodirov. "Foreign experience in the development of medical services to the population." Хоразм Маъмун академияси (2022).

INNOVATIVE
ACADEMY